

EDUKACJA MIĘDZYKULTUROWA

2018, nr 1 (8)

Uniwersytet Śląski w Katowicach
Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji

adam marszałek

EDUKACJA MIĘDZYKULTUROWA

Rada Naukowa:

José L. da Costa (University of Alberta, Edmonton, Kanada), Ludmiła L. Choruża (Київський університет імені Бориса Грінченка, Ukraina), Sixto Cubo Delgado (Universidad de Extremadura, Hiszpania), Manuel Lucero Fustes (Universidad de Extremadura, Badajoz, Hiszpania), Zenon Jasiński (Uniwersytet Opolski), Bronislava Kasáčová (Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica, Słowacja), Piet Kom-mers (University of Twente, Holandia), Hristo Kyuchukov (Freie Universität Berlin, Niemcy), Tadeusz Lewowicki (przewodniczący Rady), Włodimir I. Ługowij (Національна академія педагогічних наук України, Ukraina), Zbyszko Melosik (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), William New (Beloit College, WI, USA), Jerzy Nikitorowicz (Uniwersytet w Białymstoku), Marian Nowak (Katolicki Uniwersytet Lubelski), Katarzyna Olbrycht (Uniwersytet Śląski), Idzi Panic (Uniwersytet Śląski), Irina A. Pisarjenko (Российский Государственный Педагогический Университет им. А.И. Герцена, Санкт-Петербург, Rosja), Wiktor Rabczuk (PEDAGOGIUM Wyższa Szkoła Nauk Społecznych w Warszawie), Jana Raclavská (Ostravská univerzita v Ostravě, Republika Czeska), Halina Rusek (Uniwersytet Śląski), Andrzej Sadowski (Uniwersytet w Białymstoku), Mirosław Sobiecki (Uniwersytet w Białymstoku), Lech A. Suchoły (Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Ukraina), Bogusław Śliwerski (Uniwersytet Łódzki), Marta M. Urlńska (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu)

Zespół Redakcyjny:

Ewa Ogrodzka-Mazur (redaktor naczelny), Alina Szczurek-Boruta (zastępca redaktora naczelnego, redaktor tematyczny), Barbara Grabowska, Anna Szafrńska (sekretarze redakcji, redaktorzy tematyczni), Adam Mikrut (redaktor statystyczny), Urszula Klajmon-Lech (redaktor językowy – język polski), Agata Cienciała (redaktor językowy – język angielski)

Adres Redakcji:

„Edukacja Międzykulturowa”
Uniwersytet Śląski w Katowicach, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji
ul. Bielska 62, 43–400 Cieszyn
tel. 33 8546202; <http://weinoe.us.edu.pl/content/weinoe/edukacja-miedzykulturowa>

Recenzenci: Laura de la Trinidad Alonso Díaz, Jaroslav Balvín, Krystyna Błężyńska, Pavol Dancák, Wioleta Danilewicz, Przemysław Paweł Grzybowski, Halina Grzymała-Moszczyńska, Andrej Harbatski, Soňa Kariková, Eleftherios Klerides, Leszek Korporowicz, Mariusz Korczyński, Kazimierz Kossak-Główniczewski, Jacek Kurzępa, Josef Malach, Hanna Mamzer, Stefan Mieszalski, Jolanta Miluska, Tadeusz Miluski, Dorota Misiejuk, Jolanta Muszyńska, Inetta Nowosad, Anna Odrowąż-Coates, Jelena Petrucijová, Andrzej Radziejewicz-Winnicki, Petro Sauch, Tadeusz Siwek, Swietłana Sysojewa, Barbara Weigl, Teresa Wilk, Dariusz Wojakowski

Redaktorzy naukowemu tomu: Ewa Ogrodzka-Mazur, Alina Szczurek-Boruta

Redaktor prowadzący: Paweł Jaroniak

Redaktor techniczny: Ryszard Kurasz

Korekta: Sylwia Sass

Projekt logo: Tadeusz Lewowicki

Projekt okładki: Krzysztof Galus

© Copyright by Wydawnictwo Adam Marszałek & Uniwersytet Śląski w Katowicach
Toruń 2018

ISSN 2299-4106

Publikacja współfinansowana przez Uniwersytet Śląski w Katowicach

Wydawnictwo prowadzi sprzedaż wysyłkową:
tel./fax 56 648 50 70; e-mail: marketing@marszalek.com.pl

Wydawnictwo Adam Marszałek, ul. Lubicka 44, 87–100 Toruń
tel. 56 664 22 35, 56 660 81 60, e-mail: info@marszalek.com.pl, www.marszalek.com.pl

Drukarnia, ul. Warszawska 54, 87–148 Łysomice, tel. 56 678 34 78

Spis treści

Wprowadzenie	11
---------------------------	----

ARTYKUŁY I ROZPRAWY

JERZY NIKITOROWICZ	
Wielość kultur w jednym człowieku – wartość (i) czy dylemat tożsamościowy?	17
HANNA MAMZER	
Czy jesteśmy gotowi na wielokulturowość?	31
JOLANTA MILUSKA	
Małżeństwo w perspektywie badań międzykulturowych	42

EDUKACJA MIĘDZYKULTUROWA NA ŚWIECIE

ANDREI HARBATSKI	
Antropologia pedagogiczna i (między)kulturowa jako samodzielna dziedzina stworzona przez Konstantego Uszyńskiego	63
LUDMYŁA KHORUŻHA	
Polska pedagogika i edukacja międzykulturowa w recepcji ukraińskich badaczy	76

EDUKACJA MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH I ETNICZNYCH

BARBARA DOBROWOLSKA

- Transmisja i reprodukcja wartości kulturowych w szkole
na przykładzie wybranych mniejszości narodowych i etnicznych
a kontekst społeczny. Elementy założeń teorii Pierre'a Bourdieu
i Basila Bernsteina 89

TOMASZ KASPRZAK

- Rodzina a edukacja wietnamskich uczniów w Republice Czeskiej
– kontekst społeczny, kulturowy oraz prawny 105

JOANNA CUKRAS-STELĄGOWSKA

- Kulturowe wzbogacenie, zagubienie czy wykluczenie?
Konsekwencje wychowania w żydowskiej rodzinie mieszanej
w kontekście raportów europejskich 117

ANITA STASZKIEWICZ, LECH ALEKSY SUCHOMEYNOW

- Językowy aspekt tożsamości Polaków Donbasu 133

ADELA KOŻYCKOWSKA

- Mowa – język – edukacja. Od peryferii i polityki ciszy
do edukacji na pogranicza. Casus języka i edukacji kaszubskiej 151

KOMUNIKATY Z BADAŃ

EWA DĄBROWA, URSZULA MARKOWSKA-MANISTA

- Przygotowanie nauczycieli i pedagogów w zakresie edukacji
międzykulturowej – prezentacja projektu badawczego 169

ALEKSANDRA MATYJA

- Studenci polscy i zagraniczni – specyfika ich relacji na przykładzie
Uniwersytetu Wrocławskiego 185

KARINA SABINA GNAT

- Reformacja w percepcji młodzieży licealnej na Śląsku Cieszyńskim ... 196

PRAKTYKA EDUKACYJNA

PRZEMYSŁAW PAWEŁ GRZYBOWSKI

- Kapitał społeczny małego miasta i edukacja międzykulturowa.
Propozycja działań w sferze publicznej 213

BOŻENA CHOLEWA

- Dobre praktyki w zakresie edukacji międzykulturowej
w Zespole Szkół Technicznych w Cieszynie 226

RECENZJE

ZENON JASIŃSKI

- Kazimierz Kossak-Główczewski, Adela Kożyczkowska (red.):
*Wielokulturowość: między edukacją regionalną a edukacją
międzykulturową. Dylematy i konteksty tożsamościowe* 241

PRZEMYSŁAW PAWEŁ GRZYBOWSKI

- Manfred Liebel, Urszula Markowska-Manista: *Prawa dziecka
w kontekście międzykulturowości. Janusz Korczak na nowo
odczytany* 249

TYTUŁY PROFESORSKIE, HABILITACJE I DOKTORATY

- Tytuły profesorskie, habilitacje i doktoraty z zakresu edukacji
wielo- i międzykulturowej uzyskane w 2017 roku w dyscyplinie
pedagogika 255

KRONIKA

ŁUKASZ KWADRANS

- Open educational e-environment of modern university.
Academic teachers' intercultural competences*
Kijów, 8–9 września 2017 259

ANNA SZAFRAŃSKA, ALEKSANDRA MINCZANOWSKA

Edukacja małego dziecka.

Konteksty społeczne, międzykulturowe i oświatowe.

Cieszyn – Ustroń – Czeski Cieszyn, 26–27 października 2017 264

BIBLIOGRAFIA

Prace z edukacji wielo- i międzykulturowej

wydane w roku 2017 273

Nota o autorach 276

Contents

Introduction	11
---------------------------	----

ARTICLES AND TREATISES

JERZY NIKITOROWICZ Multitude of cultures in one human being – an identity value (and) or dilemma?	17
HANNA MAMZER Are we ready for multiculturalism?	31
JOLANTA MILUSKA Marriage in the perspective of intercultural studies	42

INTERCULTURAL EDUCATION WORLDWIDE

ANDREI HARBATSKI Pedagogical and (inter)cultural anthropology as an independent discipline created by Konstanty Uszynski	63
LUDMYLA KHORUŻHA Polish pedagogy and intercultural education perceived by Ukrainian researchers	76

EDUCATION OF NATIONAL AND ETHNIC MINORITIES

BARBARA DOBROWOLSKA

- Transmission and reproduction of cultural values at school
exemplified by selected national and ethnic minorities
versus the social context. Some elements of the theories
of Pierre Bourdieu and Basil Bernstein 89

TOMASZ KASPRZAK

- Family and education of Vietnamese learners in the Czech Republic –
the social, cultural and legal context 105

JOANNA CUKRAS-STELĄGOWSKA

- Cultural enrichment, confusion or exclusion? The consequences
of upbringing in the mixed Jewish family in the context
of European reports 117

ANITA STASZKIEWICZ, LECH ALEKSY SUCHOMŁYNOW

- The language aspect of the identity of Poles in Donbass 133

ADELA KOŻYCKOWSKA

- Speech – language – education. From the peripheries
and the policy of silence to borderland education. The case
of the Kashubian language and education 151

RESEARCH REPORTS

EWA DĄBROWA, URSZULA MARKOWSKA-MANISTA

- The preparation of teachers and educationalists in the field
of intercultural education – a research project presentation 169

ALEKSANDRA MATYJA

- Polish and foreign students – the specificity of their relations
in the case of the University of Wrocław 185

KARINA SABINA GNAT

- The Reformation viewed by upper-secondary school learners
in Cieszyn Silesia 196

EDUCATIONAL PRACTICE

PRZEMYSŁAW PAWEŁ GRZYBOWSKI

- Social capital of a small town and intercultural education.
A suggestion for activities in the public sphere 213

BOŻENA CHOLEWA

- Good practices concerning intercultural education
in The Complex of Technical Schools in Cieszyn 226

REVIEWS

ZENON JASIŃSKI

- Kazimierz Kossak-Główczewski, Adela Kożyczkowska (eds):
*Wielokulturowość: między edukacją regionalną a edukacją
międzykulturową. Dylematy i konteksty tożsamościowe*
[*Multiculturalism: between regional and intercultural education.
Identity dilemmas and contexts*] 241

PRZEMYSŁAW PAWEŁ GRZYBOWSKI

- Manfred Liebel, Urszula Markowska-Manista:
*Prawa dziecka w kontekście międzykulturowości. Janusz Korczak
na nowo odczytany [The child's rights in the context
of multiculturalism. Janusz Korczak read a new]* 49

PROFESSORIAL TITLES, HABILITATION AND DOCTORAL THESES

- Professorial titles, habilitation and doctoral theses
on multi- and intercultural education obtained
in 2017 in the discipline pedagogy 255

CHRONICLE

ŁUKASZ KWADRANS

*Open educational e-environment of modern university**Academic teachers' intercultural competences.*Kiev, 8th–9th September, 2017 259

ANNA SZAFRAŃSKA, ALEKSANDRA MINCZANOWSKA

*Education of a small child.**Social, intercultural and educational contexts.*Cieszyn – Ustroń – Czeski Cieszyn, 26th–27th October, 2017 264**BIBLIOGRAPHY**

Works on multi- and intercultural education published in 2017 273

Biographical notes 276

Wprowadzenie

Doświadczenia społeczne i praktyka życia codziennego potwierdzają potrzebę ustawicznych badań i analiz zjawiska wielokulturowości, kształtowania się tożsamości, edukacji grup mniejszościowych i etnicznych oraz relacji między reprezentantami różnych narodów, religii i kultur. Nie brak współcześnie wydarzeń ilustrujących skalę i złożoność problemów związanych z wielokulturowością, wywołanych między innymi narastaniem postaw ksenofobicznych, niechęci, uprzedzeń, ale i sprzecznością interesów politycznych, społecznych i gospodarczych. Są też zjawiska świadczące o dobrym rozumieniu wielokulturowości i radzeniu sobie z nią w życiu codziennym w rodzinie, szkole, czy środowisku lokalnym.

W kontekście wspomnianych spraw szczególne zadania – wywoływania zmian w mentalności ludzi, przełamywania stereotypów, pokonywania schematów w myśleniu o innych i postępowaniu wobec nich – przypisuje się edukacji, w znacznej mierze decydującej o kształtowaniu obrazu tożsamości jednostki i grupy. Właśnie refleksja o powinnościach i możliwościach edukacji jednoczy autorów, których teksty zamieszczono w tym periodyku.

Ósmy tom „Edukacji Międzykulturowej”, czasopisma redagowanego od 2012 roku przez Zakłady Pedagogiki Ogólnej i Metodologii Badań oraz Pedagogiki Społecznej i Edukacji Międzykulturowej Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji, przedstawia teoretyczne ujęcia i praktyczne działania w zakresie edukacji wielo- i międzykulturowej w naszym kraju i poza jego granicami, m.in. w Ukrainie, Republice Czeskiej i Rosji.

W niniejszym numerze widoczne są silne odwołania do pedagogiki społecznej i koncepcji środowisk wychowawczych oraz do pedagogiki kultury jako podłoża aksjologiczno-normatywnego działań edukacyjnych. Zmienność i złożoność współczesnego świata jest źródłem trudności adaptacyjnych człowieka. Środowisko ma szczególne znaczenie w zapewnieniu pomyślnych warunków rozwoju człowieka. Elementy (składniki) środowisk wychowawczych, takich jak rodzina, szkoła, środowisko lokalne, różnie oddziałują na funkcjonowanie ludzi. Rodzina uwzględniająca potencjał kulturowy mniejszościowych grup to miejsce integracji środowisk odmiennych kulturowo, środowisko wspierające kształtowanie tożsamości. Oddziaływanie szkoły

i nauczycieli (odpowiednio przygotowanych do pracy z uczniami odmiennymi kulturowo i religijnie) może wspierać kształtowanie się tożsamości jednostki. Sytuacja wychowawcza w domu rodzinnym bywa przenoszona przez uczniów do szkoły, a to, co dzieje się w szkole warunkuje z kolei naukę i zachowanie w szkole i poza nią. Wartości i normy kulturowe środowisk wychowawczych mają istotne znaczenie dla życia i funkcjonowania jednostek, grup i zbiorowości.

Prezentowany numer czasopisma „Edukacja Międzykulturowa” otwiera tekst Jerzego Nikitorowicza nt. *Wielość kultur w jednym człowieku – wartość (i) czy dylemat tożsamościowy?* Autor traktuje kulturę jako czynnik różnicujący ludzi i grupy, wskazuje na problemy tożsamościowe, na uznanie i rozumienie nowych, dynamicznych tożsamości hybrydowych; przyjmuje, że nikt nie jest „zakładnikiem” kultury pochodzenia przodków¹. Z kolei Hanna Mamzer zastanawia się nad tym, *Czy jesteśmy gotowi na wielokulturowość?* Autorka w kontekście wojny w Syrii i masowych migracji uchodźców do Europy stawia pytania: czy Polska w ogóle jest gotowa do funkcjonowania we współczesnym zróżnicowanym świecie? Co można zrobić, by tę gotowość podnieść? W jej przekonaniu w dobie kryzysu syryjskiego „tożsamość europejska jest nadal krucha”². Jolanta Miluska w tekście nt. *Małżeństwo w perspektywie badań międzykulturowych* w ujęciu psychologii kulturowej i badań międzykulturowych dokonuje opisu i analizy instytucji małżeństwa przez pryzmat wartości i norm kulturowych.

Zamieszczone w dziale *Edukacja międzykulturowa na świecie* opracowania ukazują przydatność rosyjskiej antropologii pedagogicznej dla edukacji międzykulturowej (Andrei Harbatski) oraz przykłady ukraińskich naukowych badań komparatystycznych, dla których polskie szkoły naukowe, reformy w dziedzinie edukacji są inspiracją i wzorem (Ludmyła Khorużha).

Ważne miejsce w rozważaniach podjętych przez kilku autorów zajmuje edukacja mniejszości narodowych i etnicznych, w szczególności: transmisja i reprodukcja wartości kulturowych w szkole (Barbara Dobrowolska); rodzina i edukacja wietnamskich uczniów w Republice Czeskiej (Tomasz Kasprzak); konsekwencje wychowania w żydowskiej rodzinie mieszanej (Joanna Cukras-Stelągowska); językowy aspekt tożsamości Polaków Donbasu (Anita Stasz-

¹ J. Nikitorowicz: *Wielość kultur w jednym człowieku – wartość (i) czy dylemat tożsamościowy?*. Tekst zamieszczony w tym tomie.

² H. Mamzer: *Czy jesteśmy gotowi na wielokulturowość?*. Tekst zamieszczony w tym tomie.

kiewicz, Lech Aleksy Suchomłynow) oraz język jako element gry o tożsamość etniczną (kulturową) – przykład kaszubski (Adela Kożyczkowska).

Zamieszczone w czasopiśmie kolejne opracowania prezentują relacje i komunikaty z badań oraz praktykę edukacyjną. Przedkładany Czytelnikom ósmy numer czasopisma „Edukacja Międzykulturowa” zawiera także recenzje wybranych publikacji oraz wykaz prac z edukacji międzykulturowej wydanych w 2017 roku, jak również kronikę wybranych ważnych wydarzeń. Wzbogacenie prezentowanych materiałów stanowi wykaz tytułów profesorskich, rozpraw habilitacyjnych i doktorskich z zakresu edukacji wielo- i międzykulturowej uzyskanych w dyscyplinie pedagogika.

* * *

W imieniu zespołu redakcyjnego i Rady Naukowej czasopisma „Edukacja Międzykulturowa” pragniemy podziękować wszystkim recenzentom i autorom za twórczy namysł nad problematyką wielo- i międzykulturowości.

Wydanie tego numeru czasopisma stało się możliwe dzięki niezmiennej przychylności i pomocy władz akademickich Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie oraz Wydawnictwa Adam Marszałek.

Ewa Ogrodzka-Mazur
Alina Szczurek-Boruta